

ပြင်ပဒ်ကွေ့ကြိယာကာရိတ်မူး ဒ်အာ ‘ဗလိုက်’ ရ။ ဟိုမွဲနဲတုန် ဒဒက်တက်ကြိယာသုဒ္ဒမူး ‘ဗြိုက်’ ဂ်တဲ ကြိယာကာရိတ်မူး ‘ဗလိုက်’ ကွါဒ်ကွါဒ်ရ။ ‘ဗလိုက်’ ဂ် ခဲဒဒ်မံင်ကိုအခပ်(ဗ)ရောင်၊ မံင်ကို အခပ်(ခ)ဟံဂ်။ လအာအဓိပ္ပါယ်ဒွဲဒ်ဏအ်ဂ် နဝေါဟာ ‘ဗလိုက်’ ဝံလေဝ် ဗွပ်ဗျပ်စကာဟံထေက်ရ။ သွညံင်ဝံဗြိုက်အာတို့အာဂ် ဒ်အဓိပ္ပါယ် ‘ဗလိုက်’ ဝံရ။ ဝေါဟာရအခိုက်မန်ပို မဟိုဂးစကာဒ် ‘ဖျေ တမ်’ ဂ် ဝံမိင်ကေတ်ဒ်အိုတ်ရ ဟံသေင်ဟာ။ ဟိုတ်ဂ်ရ ဝေါဟာရ ‘တမ်’ ‘တမ်ဒြပ်’ ‘တမ်ဗြိုက်’ တအ်ဂ် ထေက်ကြိုက်ကိုဒးဗွပ်ဗျပ်တ နဝေါဟာရ ‘ဖျေ’ ဝံရောင်။ ‘ဖျေတမ်’ ‘ဖျေတမ်ဒြပ်’ ‘ဖျေ တမ်ဗြိုက်’ မြသတ်ဝံ ဗွပ်ဗျပ်စကာမူးဟေင် ဒ်အရေဝ်အခြာအခိုက်မန်ပေင်င်ရောင်မိဂူး။

(ဆ) ဝေါဟာရမန် ‘သွဲဒ်’ ဂ် မူအဓိပ္ပါယ်ခဲရော။

ကုဝေါဟာရမန် ‘သွဲဒ်’ ဏအ်ဂ် ညးတုကွေ့မန်ပိုတို့တိတအ် လျှပ်ရပ်စပ်စကာတံဒ် ဗွဲမဂ်ိုင်ကို ဝံညာတ်ကေတ်ရ။ ကုဝေါဟာရဏအ်ဂ် တီလပ်အဓိပ္ပါယ်ခဲ ချိုတ်ပျိုတ်ဗိပ်ဝံတဲကြဟာ? ဩဝေါ ဟာရမဲ့မဲ့ ယဝ်ဒ်ဝေါဟာရမန်တြေံတဲ ခဲသိုက်ဗြိုက်တို့ဒ်မူး လူတ်ကိုချိုတ်ပျိုတ်ကွာတဲ ကာလဇကု တီအဓိပ္ပါယ်ခဲ ချိုတ်ပျိုတ်တဲတဲရောင် ဂပ်ဂပ်ရပ်စပ်စကာရ။ အဓိပ္ပါယ်ခဲ ယဝ်ရဇကုတီလပ်ဟံ ချိုတ်ပျိုတ် သလေံပွာဒ်ပွဲစိုတ်မူး အေင်ဒင်ကွာ လွစကာခဲညီဏီ။ ဩညးမဲ့မချူအာဂတဂ် သိုမ တီတလပ်ဟံချိုတ်ပျိုတ်ဟေင် စကာစုတ်ဏာဝေါဟာရတြေံမဲ့မဲ့တဲ ညးလက်ကရတအ်ဂ်လေဝ် သိုကို ဟံတီတပွန် မဗက်ချူစကာအာကိုမူး အဓိပ္ပါယ်ဝေါဟာရမန်ပို မှာရာလီလ်အာရောင်။ ဒးစွဲနထွး သာကေမဲ့မူး ဝေါဟာရမန်မူး ‘သီကို’ ဂ် နအဓိပ္ပါယ်တို့ခေတ်လျှပ်ဂ် ညးစကာအဲစကာဂ်ိုင်လောန် ဗြိုအ်ဗွတ်ဟံမာန်ဂ်ဒ်တဲ အဓိပ္ပါယ်တမ်မူလခဲ ကြပ်ဗြိုက်တို့အာတဲရ။ ညံင်ဟံဝံဒ်တံသ်ဏအ်ဂ် ပို စကာဝေါဟာရတြေံမဲ့မဲ့မူး အဓိပ္ပါယ်ခဲနံမူစိသ်ဂ်ကို ဒွဲလီညးစကာခဲဂ်ကို ထေက်ကိုပိုဒးတီလပ် ချိုတ်ပျိုတ်တဲကွာရောင်။ ဝေါဟာရ ‘သွဲဒ်’ ဝံဏအ်လေဝ် ဟိုတ်စကာခဲဟံဒးဒွဲတဲ ဝိုင်ဖေက် အဓိပ္ပါယ်တမ်မူလခဲ လီလ်အာပွန်ရ။ ဝေါဟာရမူး ‘သွဲဒ်’ ဏအ်ဂ် မူအဓိပ္ပါယ်ခဲမဒ်စွတ်ရော? တုဂ်ကိုအဓိပ္ပါယ်ဗတ်ဗွာ ‘အရာရို’ ‘အရာရိုမင်း’ မူးဟာ? ဗွဲစွတ်တုန် အဓိပ္ပါယ်သ်ဂ်ဟံသေင် ရောင်။

◀ပွဲအဘိဓါန်ပိဘာသာ မန်-အေင်လိက်-ဗွာ အွာဟာသုဝေ(Haswell)မချူဒ်လပ်ဂ် ဝေါဟာရမန် ‘သွဲဒ်’ ဂ် ညးကိုလပ်အဓိပ္ပါယ်ဗတ်ဗွာ ‘အရာရိုမင်း’ ရ။ အဓိပ္ပါယ်မကိုလပ်ဗတ်ဗွာဏအ်ဂ် ဆောတ် ယောင်ဗြေတ်မှာဒ်ခဲရောင်ဂ် ညးတုကွေ့မန်တအ်အိုတ်သို ဂပ်ဂပ်တီလပ်ရ။ ညးကိုလပ်အဓိပ္ပါယ်ဗတ် အေင်လိက် a petty officer, a sergeant မူးဂ်ရောင် ညာံစွတ်ဒးရးတ်ရ။ sergeant မူးဂ် အ ဓိပ္ပါယ်ဗတ်ဗွာ မန် ‘တပ်ကြပ်ကြီး’ ရ။ ပွဲဒပ်ပွာန်မဲ့မဲ့မူး petty officer မူးဂ် အဆင်သပ်နူကို ‘ဗိုလ်’၊ ဒ်ညးတာလျိုင်အဆင်သွပ် မပွဲကို ‘တပ်ကြပ်’ ‘တပ်ကြပ်ကြီး’ တအ်ဂ်ရ။ အဆင် ‘တပ် ကြပ်’ ‘တပ်ကြပ်ကြီး’ တအ်ဂ် ဟံလုပ်လို့ဟံပွဲ ‘အရာရိုမင်း’ ရ။ ပပွဲနူကိုအဆင် ‘ဗိုလ်’ တိုန်အာ လွတ်လျှိုင်ရောင် ဝံကော်ခဲဗတ်ဗွာ ‘အရာရို’ မာန်ရ။ ပွဲရေဒီယပ်ဗွာမဟိုဒ် “အရာရို၊ အရာခံ၊ အကြပ်၊ တပ်သားများ” ဂ် ဝံမိင်ကေတ်ဒ်အိုတ်ရသေင်ဟာ။ ‘အကြပ်/တပ်ကြပ်’ မူးဂ် အဆင် ‘အရာရို’ ဟံသေင်ရ။ ‘အရာရိုမင်း’ မူးဂ် အဆင်သွင်ဂ်ိုင်အာကွင်ရ။

◀ ပွဲအဘိဓာန်မန်-အေဂ်လိက် အာဟာလီဒေ(Halliday)မချူခွဲလင်ဂ် ကုဝေါဟာရမန် ‘သွဲဒဲ’ ဂ် ညး ကိုလင်အဓိပ္ပါယ် a petty officer, a messenger ရ။ messenger မွဲးဂ် ဂွံအဓိပ္ပါယ်ဗတ်မန် ‘ညးမကေတ်ပရိုင်/ပလင်ပရိုင်’ ရ။ ပွဲအဘိဓာန်မန်-ဗွာ (ကျောင်းသုံးမွန်မြန်မာအဘိဓာန်) အာထောန်သိုင်မခွဲလင်ဂ် ကုဝေါဟာရ ‘သွဲဒဲ’ ဂ် ညးကိုလင်အဓိပ္ပါယ်ဗတ်ဗွာ ‘စေတမန်’ ရ။ တုင်ကိုအဓိပ္ပါယ်ဗတ်မန် ‘ညးမကေတ်ပရိုင်/ပလင်ပရိုင်’၊ တုင်ကိုအဓိပ္ပါယ်ဗတ်အေဂ်လိက် messenger ဂ်ရ။ ပွဲအဘိဓာန်အေဂ်လိက်ကိုဗွာ မှုယျု “ရှေ့ဆောင်အဘိဓာန်” (ဦးလွင်ဦး)မခွဲလင်ဂ် ဝေါဟာရအေဂ်လိက် messenger ဂ် ညးကိုလင်အဓိပ္ပါယ်ဗတ်ဗွာ “သတင်းသယ်ဆောင်သူ၊ စေတမန်” ရ။ ဝေါဟာရအေဂ်လိက် petty officer ဂ်ပွန် ပွဲရှေ့ဆောင်အဘိဓာန်(ဦးလွင်ဦး)ဂ် ကိုလင်အဓိပ္ပါယ်ဗတ်ဗွာ “ရေတပ် တပ်ကြပ်ကြီး” ရ။ သရုပ်ထောံမွဲး ဝေါဟာရမန် ‘သွဲဒဲ’ ဂ် အဓိပ္ပါယ်တိတ်ဒ်အာ(၂)သ်ရ။ petty officer/sergeant (တပ်ကြပ်ကြီး)ဂ်မွဲသ်၊ messenger (သတင်းသယ်ဆောင်သူ၊ စေတမန်၊ သံတမန်)ဂ်မွဲသ် မဒ်ရ။

ဝေါဟာရ ‘သွဲဒဲ’ ဗွဲအဓိပ္ပါယ် ‘ညးမကေတ်ပရိုင်/ပလင်ပရိုင်’ ဂ် ပွဲလိက်ဇာတ်မသုန်ကွံမသုန်စော ကောံလိက်ဇာတ်ဇော်စုံ ကျ်ဇော်အစောံမချူခွဲလင်ဂ် အဲဂွံညာတ်လင်နွံပန်မသုန်ဒွဲကိုလေဝ် ဟိုတ်အဲဟံဂွံချူသမ္မိလင်တဲ လျှဟ်ပြဟ်ဏာံမွဲး ဆမ္မဲခါဒွဲဟေင် အဲဂွံပိတ်ထွဲးကိုမာန်ရ။ ညးမဗ်လိက်တအ် တွက်နဂွံတိတ်အဆက်အစပ်လိက်မာန် ပရောသုတ်ဇာတ်ဝဲ ဒွဲခန်မဆေင်စပ်ဂ် အဲဟိုထွဲးကိုဗွဲခမ္မန်ညီ။

ဗောဓိသတ်ပို ဒ်ညးဒိုက်ဂတ် တိုစသွင်ကေဝ်ရ။ ကြံဝဲ အိုတ်အာစိုတ်ကိုဒ်ဒ်ခရ်တဲ အပေါတ် ကြိယာဇကု မပွဲတွဲခမံက်တိတ်အိတ် ဂိုင်ဒေဝ်စွဲလင်မွဲဒွဲတဲ တိတ်ပခမိဏ္ဍသိပွဲဂြိုပ်ရ။ ခြာဟံလအ် ကလေင်ချပ်ဗွဲသွာတိုန် အပေါတ်ဇကုတွဲခမံက်တိတ်အိတ်ပွန်တဲ ရာံကွဲတဲ တိုသွံစသွင်ကေဝ်ပွန်ရ။ ဟိုတ်စိုတ်မထွေန်စပ်ဒိုင်ကိုအပေါတ်ဒြပ်ဇကုဂ်တဲ နနဲသ်ဝဲဂ် ပဝဲခမိဏ္ဍသိပေင်အာထပ်ဝါ ရာံဂွံပေင်အာထပ်ဝါရ။ ပွဲအလန်လက်ကြံအိုတ်ဂ် ကုအပေါတ်ဇကုဂ်မိုင် မပွဲကိုမသွင်,တွဲခမံက်တိတ်အိတ် ဒက်ပွဲရပ်လဗိုန်လင်တဲ ဗစေက်ကွဲမတ် ဗေတ်ကွဲဇကုပိဗေတ်တဲ သိုဒြဟတ်ဗိုတ်ဖျေဏာပွဲဒ်ဂင်ရ။ အပေါတ်တိတ်အိတ် ဒွဲလ်ဇေင်အာဒတုံစော်ဟံတိတ်တဲ ဗွဲကြံလေဝ်သွက်ဒ်ဗွဲသွာဇေင်ပွန်ဟံမွဲ၊ အလဲစိုတ်ပိုတ်အာကိုဇေင်ဒ်တဲ အလန်ဏာံမွဲး အဲဂွံပခမိဏ္ဍသိ ဂွံပွတ်တံဝင်ခမိ ဒ်ကိုလွိတ်လမျိုရဂးတဲ “အဲဒူး အဲဒူး” သ်ဝဲဂမ်အတ်ရမ်သင် လလောင်ကြိုတိုန်ပိဝါရ။

- ပွဲကာလဂ် သိုင်ဗြဟ္မဒတ္တ တုဗျင်ဗာရာဏသီ အာလဒ်ရးဇူးတဲ ကလေင်စစိုပ်ပွဲဇရေင်ဂ် မိင်ဗရုရမျာင်ဇူးလလောင်ကြိုဒ်တဲ သိုင်သွာန်တိုန်ညးရ။ “မူဗရုရမျာင်ကရီဇူးဂ်ရော မွဲးတံ” သိုင်ဂးတဲ ကိုသဏာံဒဲ တံအာရင်ရ။ (၅၅၀။ ၉-၇၀။ ပ-၂၁၉။ အစောံ။) (အဓိပ္ပါယ်ဝေါဟာရမန် “သဏာံဒဲ” ဝဲ ပွဲဗွာကို ပွဲမူအေဂ်လိက်ကို ဟံပြာကတ်ဒ်တဲ အဲဟံပိတ်ထွဲးရ။)

ဒွဲစကာလဝေါဟာရ ‘သွဲဒဲ’ မွဲဒွဲပွန် နူဇာတ်မှာဇနက် အဲပိတ်ထွဲးကိုဗွဲသွင်ဝဲရ။

- “ယွံမွဲးတံ၊ သိုင်မဗကန်လဝ်ဂ် ဒွဲးညးမသျှိုက်ကိုစိုတ်ကောန်ဖြဲအဲ သိဝလိဒေဝီမာန် ကုညးဂ် မရိန်ကိုကိုန်ချင်ရမွဲးဂ် မူရဲညးမွဲ မဝံသျှိုက်ကိုစိုတ်ကောန်ဖြဲသိုင် ဒ်ညိတုန်ရောမွဲးတံ” ပွဲကာလဂ် သေနာပတိစကာဏာသနဲဒဲမွဲ ကိုလုပ်ပွဲကောန်ဖြဲသိုင်ရ။ သနဲဒဲဂ် လုပ်အာစိုပ်ပါင်တြင်သိုက်တဲ ဒဒ်ဇကုမကျင်ဂ် ကိုညးပွဲကောန်ဖြဲသိုင်ရ။ ကောန်ဖြဲသိုင်ချပ် “ညးသိုက်ပကင်ရင်ကျိုင်ဗွာင်ဂ် တန်ဒ်ရ။ အဲသစမ်စတ်တညိကွာ” ချပ်တဲ ရဲဝံသူး(ကိုသနဲဒဲဂ်)ရ။ “ယွံမင်ဗွာ၊ သေဏာပတိဂ် ကိုကျင်စိုပ်အဲပြဟ်ညိ” ကောန်ဖြဲသိုင်ဂး။ သေဏာပတိဂ်မိင်ဂလာန်ဂ်တဲ “အဲလုပ်သျှိုက်ကိုစိုတ်ကောန်ဖြဲသိုင်ရ” ချပ်တဲ ဗွဲပြဟ်ဟောင်လုပ်အာစိုပ် ပွဲဇရောင်ကောန်ဖြဲသိုင်တဲ ဂွံတန်ဒ်ရ။ (ဇာတ်မှာဇနက်။ အစွောံ။) (အဓိပ္ပါယ်ဝေါဟာရမန် “သနဲဒဲ” ဒွဲးဝံဂ် ပွဲဗုဗာကို ပွဲဗုဗာအင်္ဂလိက်ကို ဟံ့ပြာကတ်ဒ်တဲ ဟိုတ်ပွဲဝေါဟာရဟံ့ဝံဂ်ရ အဲဟံ့ပွဲဝံထွဲးရ။)

ဒွဲးစကာလဝ်ဝေါဟာရ ‘သွဲဒဲ’ နူဇာတ်မဟောဟ်သဓဂ်လေဝ် အဲပွဲဝံထွဲးကိုဗွဲသွဲဝံဂ်ကိုရ။

- တဲအစာပန် စကာသနဲဒဲ ကိုစော်ကွန်ပါစိနာယဝမစ္ဆတဂါ အသံသိုင်နွံ “ဂှဲဥသဘဗွာင် ခြင်တပွဲဇိုင် ဗအိတ်ပွဲကျိပ် မွဲဗွဲဝါကိုခြဟ်ဂ် ဥသဘာ် ကိုပလံင်ပွဲနီနင်ဗွဲပြဟ်။” ညးကွန်တအ်ဟံ့တီဂှဲဥသဘာ်တဲ ကျိန်ဖေက်ကျင်သန်။ (ဇာတ်ဇော်စုံ။ ဇာတ်မဟောဟ်သဓ။ ၂၀၁။ အစွောံ။) ပွဲဗုဗာအင်္ဂလိက်/ One day a **message** was sent to the people of the East Market-town to this effect: “Send us a bull white all over, and with horns on his legs, and a hump on the head, which utters his voice at three times unfailingly; otherwise there is a fine of a thousand pieces.” Not knowing one, they asked the sage (Mahosadha). (The Jataka: Vol. V & VI: Book XXII: p-167) (သွဲဒဲ = messenger, message carrier)
- တဲသိုင်စကာသနဲဒဲ ကိုစော်ဟိုကိုသေဠိဗု ဂှဲကွက်မွဲ စကွတ်ဖဲတဲ ဂှဲသိုင်ဒိုင် ညင်ကောန်မွဲပွဲကို။ စကာသနဲဒဲ ကိုပလံင်ဖျေဏာ ကိုသေဠိဂမ္ဘိုင်ရ။ “ဂှဲဝံ ပဋိသန္ဓိဗေဒ်ဆိုက်သန်။ မွဲးတံသွဲးကိုဝံ ကောန်ဗေဒ် ကောန်ဗေဒ်ပလံင်ပွဲနီနင်ဗွဲပြဟ်။ မွဲးတံသွဲးဟံ့ဒ် ဒဏ်လို့ပြာပ်ကို။” သေဠိဂမ္ဘိုင်မိင်တဲ ဟိုကိုဗောဓိသတ်(မဟောဟ်သဓ)ရ။ (ဇာတ်ဇော်စုံ။ ဇာတ်မဟောဟ်သဓ။ ၂၀၂။ အစွောံ။) ပွဲဗုဗာအင်္ဂလိက်/ The royal bull was fed up for some months, so that his belly swelled out, his horns were washed, he was anointed with oil, and bathed with turmeric, and then they sent him to the East Market-town, with this **message**: “You have a name for wisdom. Here is the king’s royal bull, in calf; deliver him and send him back with the calf, or else there is a fine of a thousand pieces.” (The Jataka: Vol. V & VI: Book XXII: p-167) (သွဲဒဲ = messenger, message carrier)

ဒွဲးစကာလဝ်ဝေါဟာရ ‘သွဲဒဲ’ မွဲဒွဲးသွာင်ပွန် နူပွဲလိက်ဇုန်ကဗျာလင်္ကာ “ဇာတ်မိဒေဝကိန္နရီ” အွာကဝိနာသိုက်ဇုမချူဆန်လဝ်ဂ် အဲပွဲဝံထွဲးကိုကိုရ။ ညးမဗိုလိက်ဂမ္ဘိုင် တွဟ်နဂံတီအဆက်အစပ်လိက်မာန် ပရူပရာဇာတ်ဝတ္ထုဂ် အဲကြက်ဟိုထွဲးကိုဗွဲဒဲဗုဗာရောင်။

လွှာရှေ့ပြိုင် တလင်ဒိုဟ်တလင်ဂွံင်တဲ ကြင်အာစိုပ်ဇရေင်ကူသိမ္မဲ ပွဲပြိုင်ဂ်ရ။ ကူသိဂ် ဗွဟပ် လွှာပရာလဝ်တဲ လွှာဂွံဗွးဘဲဂစိုတ်ရ။ လွှာ ပကွေဲကူသိ ပွဲဇရေင်ကူသိဇှော်ဂ်ရ။ နွံပယာံမ္မဲတဲ ကူ သိဇှော်လွှာ အာဆိုစုတ်ဒဲးကောန်ခွေင်ကိန္နရီဂမ္မိုင် မဝေင်တဲဒိုင်ဒိုင်ပွဲလွှာ မွဲရုပ်သားကျော် ဂေါင်တဲမ္မဲမလောန်ဂ်တဲ ကူသိဇှော်လွှာ စိုတ်ထွေန်စပ်အာရ။ စစိုပ်အသမာပိုတ်တဲ ညှဲလေဝ် ဟံသုင် ပုင်လေဝ်ဟံစ ဝတ်လေဝ်ဟံပွဲ စံင်တူသွိုက်ကွပ်ဒိုင်ရ။ ကူသိဇှော်ဂ်သွာန်သွက် ဂွံတီ ကေတ်ပရောဒဒိုင်ဂ်တဲ တွဟ်နသွေင်ရပ်ကေတ်ဗြဲကိန္နရီမ္မဲဂ် ကူသိဇှော်ဂ် ကိုနဲကူကူသိဇှော်လွှာရ။ ကာလဗြဲကိန္နရီတအ် ပြာပ်ကျင်ဝေင်ဒိုင်ပွဲလွှာ ကူသိဇှော်လွှာ ကယိုင်ဗြဲကိန္နရီတအ်မခလောတ် စွဲလဝ်ဂ် ဂိုင်ကွတ်ကေတ်လဝ်မ္မဲစိုတ် ပျက်လဝ်ရ။ ကိန္နရီဂမ္မိုင်ညာတ်လွဗက် ဖေက်လကိုတ်တဲ ကယိုင်ညးညးကေတ်တဲ ကွန်ပပ်ဒဲးအာအိုတ်ရ။ ဗြဲကိန္နရီကြံအိုတ်မ္မဲ မွဲယျာမိန်ဟရီဂ် ဟိုတ်နူက ယိုင်ဟွဲတဲ ပပ်ဒဲးအာဟံမာန်ရ။ ကုဗြဲကိန္နရီမိန်ဟရီဂ် လွှာရပ်ကေတ်တဲ လှေအ်လှန်ကော်ဖျဏာ ညှင်ကွာန်ဌာန်မိုတ်တဲ သွလဝ်သမ္မာရ။

ကာလလအ်ညိတဲ လွှာကိုကိန္နရီဗြဲမိန်ဟရီဂ် ကလိဂွံကောန်တြုဇါရ။ ကာလကောန်ဌာန်ဇါမဒြေပ်ဝေင် ဒိုင် လွှာသွိုက်ဂွံအာကလအ်စ ကူသိဇှော်ကူဂ်တဲ ကော်ဏာကောန်ဇါဂ်တဲ မ,ကိုကောန်ညးပိ အာစိုပ်ဇရေင်ကူသိဇှော် ပွဲပြိုင်တဲရ။ စိုပ်ဇရေင်ကူသိတဲ ပွဲကာလမကလေင်စဉ်ကွာန်ဂ် ကူသိ ကိုဏာပရိုင်မ္မဲ သွက်ဂွံလစကိုမိန်ဟရီရ။ ကိန္နရီတအ်ဂမ္မိုင် ကျင်ဝေင်သွင်ပွဲလွှာ လက်ဗွတ်ထံပွဲတဲ ရောင် ကူဌာဟ်ဂးရ။ ဟိုတ်ဂ်ရ နကိုမိန်ဟရီ သွိုက်ဂွံကျင်ဝေင်သွင်ကိုမ္မဲ ကျင်ဒဲးရးသန်ရ သာ်ဂွံ ကူသိဟိုပြင်ဏာပရိုင်ကိုလွှာရ။ ကလေင်စစိုပ်ညှင်ကွာန်တဲ ပရိုင်ဂ် လွှာလစကိုမိန်ဟရီသမ္မာဇကုရ။ မိန်ဟရီဂွံမိင်ကေတ်ပရိုင်ဂ်တဲ သွိုက်ဂွံစဉ်ညာတ်ကိုမိမဇကုတဲ အာတ်ပါန်အခေါင်ကိုလွှာရ။ လွှာကို အခေါင်တဲ ပွိုတ်ဇိုန်ကိုကယိုင်ကိန္နရီ ကုမိန်ဟရီရ။ စဝေင်သွင်ဇရေင်မိမ ဆဗွတ်ထံပွဲတဲဟေင်ရ ဇိုန်မဂးလဝ်သာ်ဂ်ကိုလေဝ် ကလေင်စစိုပ်အာဇရေင်မိမတဲ ဂွံစဉ်ညာတ်ကိုကလောဇကု ကိန္နရီဂမ္မိုင် ဂ်တဲ မိန်ဟရီဂိုတ်ဒဲးအာ လွှာတြုဉ္ဇူကိုကောန်ဇါတအ်ဂ်ရ။ လအ်လအာဗွတ်ဇါကူသုန်သွာ်တဲကို လေဝ် မိန်ဟရီ ဟံကလေင်စကျင်ဟေင်ရ။

ကောန်တြုဇါတအ်ဂ်ဇှော်အာတဲ သွကွေဲထပို သွကွေဲခမီပယျင် သိုညးဇါတဲ ဟိုတ်ပါရမီကြိုင် ညှာဟ်တဲ ဂွံဒိုင်အာတွအရန်သိုညးဇါရ။ တွအရန်မဒ်ကောန်ဇှော်ဂ် ဒိုင်ဗွေကထိုက်မ္မဲမပြ တွဝေင်ဒိုဟ်ဒ ယ်တဲပြာကတ် မ္မဲမလောန်သန်ရ။ ကြံဂွံတွအရန်ဂ်ယဲတဲ သွကွေဲပရိနိဗ္ဗာန်ရ။ သွက်ဂွံသွပုဇ္ဇေတွ အရန်ဂ် သိုဇကုရာဇလေဝ်ကျင်စိုပ်ကိုရ။ တွအရန်ဂွံ မဒ်ကောန်ဇာတ်ညးဂ်ရော သိုင်သွာန်တဲ ဂွံတီကေတ်အတိုင်ဒိုင်ဒိုင်အိုတ်သိုတဲ သိုင်ဗလးဏာမိုတ် ကိုအာကော်နင်လွှာရ။ သိုင်ဇှော်အသော ကဂ် ဇှော်ကိုကူမိအနုဘလောန်၊ ကိန္နရီဗြဲမိန်ဟရီ ညှင်သွေင်ကလေင်စကျင်ဂ် နကိုကူမိအနုဘညး ညးကော်ကိုမာန်ရဂးတဲ ညးစကာဗလးဏာလစိန်ရတ်ညး လစိန်ဂ်ကလောင်တိုန်အာ လျှူအကာသ တဲ သရတ်လုပ်အာစွန်တဲမိန်ဟရီတဲ တဲမိန်ဟရီကြွတိုန် ဒိုင်ဟံမာန်ရ။ တွဟ်နစးအသံအဝိုအာ ဏာသွိုင်ဂ် ဟံမာန်ဟေင်ဒိုင်တဲ ကိန္နရီဗြဲမိန်ဟရီ ကွန်ပပ်ကျင်စိုပ်ဇရေင်သွိုင်ရ။ မိန်ဟရီကလေင်စ ကျင်စိုပ်တဲ ဂွံညာတ်ကေတ်လွှာကိုကောန်ဇှော်ဂ်ကို သိုကိုဇှော်အရန် မဒ်ကောန်ဂွဲဇကုဂ်ရ။

ပွဲခဏ်သိုင်ဗလးဏာလစိန်ရတ် သွက်ဂွံအာ “ပလံင်ပရိုင်” ကိုမိန့်ဟရီကို အွာကဝိနဲသိုက်ဇု ချူဆန် လဝ်သင်ဏအံရ။

- “သိုင်ဇော်ရာဇ၊ တလကွိုင်ပွဲ။ ကေတ်နင်လွိုင်ရတ်၊ လေပ်ကွတ်သွဲဒဲဒဲ။
သိုတဆိပ်ဩန်၊ လိက်ဇမန်ပွဲ။ အဝိုသိုင်အံ၊ ရဲပွဲဟိုဗွန်။
လစိန်ဒိပ်ရတ်၊ အဝိုထတ်လောန်။ ဩဗုးမွဲ၊ ယဝ်စိုပ်တဲပွန်။
ကိုဒးကျင်ဟောင်၊ ဌာန်ဇရောင်နန်။ ယဝ်ဟုံကျင်ကွဲ၊ ဒးရာဇာဒဏ်။”

ပွဲလိက်ပရိုင်သိုင်တိုင် မရပ်စပ်ချူစကာဒိုင် ဥပမာ) “သွဲဒဲဒဲမွဲတု နူဩအမေရိကာန် အာစိုပ်ဩဗွာ” မွဲးကို မူအဓိပ္ပါယ်သင်လိုမွဲ မသိုက်ကေတ်ရော အဲဟုံကွဲးစိုတ်ကွိုင်ရ။ သိုက်ကေတ်အဓိပ္ပါယ် “စေတမန်”/“သတင်းသယ်ဆောင်သူ” ရဟာ?။ အဓိပ္ပါယ် “အရာရှိ”/“အရာရှိမင်း” ကေတ်ဟုံထေက် ကြိုက်ရောင်။ ဝေါဟာရ ‘သွဲဒဲဒဲ’ ဝွံ အွာဟာတ်သဝ်(လ်) မကိုလဝ်အဓိပ္ပါယ်ဗတ်ဗွာ “အရာရှိမင်း” မွဲးကို ဆောတ်မှာဒိုင်ရောင်ကို ပိုဒးစွဲသတိရောင်။ ဒိုင်ကိုညးတုကွေဟ်တိုတအံ ဖေက်သမ္မိဗွတ်မှာအာ တဲ အဲဒးဗဒ်ကိုဝေင်သတိရောင်။ ဝေါဟာရမန်မွဲ ‘သွဲဒဲဒဲ’ ကို ဒဒ်ဗဲဟုံသေင်ကိုအဓိပ္ပါယ်ဗွာ ‘အရာရှိ’/ ‘အရာရှိမင်း’ ကို ပြာကတ်တဲတုရ။

ဒ်ရသင်ကို သိုက်ဂွံကေတ်အဓိပ္ပါယ်ဗွာ ‘အရာရှိ’ ‘အရာရှိမင်း’ မွဲး ညိုင်ဝွံဒးရဲကို မူဝေါဟာရမန်မွဲ ပို သွောံရပ်စပ်စကာရော? ဗွဲအဓိပ္ပါယ်ဗွာ ‘အရာရှိ’ ‘အရာရှိမင်း’ ကို ပိုဂပ်ဂပ်ရပ်စပ်စကာ ကုဝေါဟာရ မန်ပို ‘သိုင်’ ရ။

သိုင်ဇ္ဇကရာဇ် မဒ်ညးမဝ်အလိုအသိုက်လေဝ် မန်ပိုကော်ခစ ‘သိုင်’ ကိုမွဲ၊ ဗွဲအဓိပ္ပါယ်ဗွာ ‘အရာရှိ’ ‘အရာရှိမင်း’ ညးမွဲကိုအလိုအသိုက်လေဝ် ဗတ်ဘာသာမန်ပို ကော်ခစ ‘သိုင်’ ကိုမွဲ၊ အဓိပ္ပါယ်ဗွဲတိတ်ဒ် ဒိုင်(၂)သင်ကိုရောင်။ “သိုင်ဇ္ဇကရာဇ်” ကို ဗတ်ဘာသာဗွာ “ဇ္ဇကရာဇ်မင်း” မဒ်တု၊ “သိုင်အမတ်” ကို ဗတ်ဗွာမွဲ “အမတ်မင်း” ရ။ ဝေါဟာရမန် ‘သိုင်’ ဝွံကို ရဲဝွံအဓိပ္ပါယ်ဗွဲတိတ်ဒ်အာ(၂)သင် ဟို မန်ရ။ ဩဗွဲဘာသာလိုမွဲကိုဒ် ဝေါဟာရမွဲမွဲကို လွိုင်အဓိပ္ပါယ်ဗွဲ ဟုံကွဲသင်နွံမန်ရ။

ဗတ်ဗွာမွဲ ‘မွန်ယဉ်ကျေး မူအထက်တန်းအရာရှိ နိုင်ပန်းလှ’ ကို ဗတ်ဘာသာမန် ညးချူစကာလဝ် ‘သိုင်’ ယေန်သွာင်မန် နာဲပါန်လှ’ ရ။ ညးရပ်စပ်စကာလဝ် ဝေါဟာရ ‘သိုင်’ ဒွဲဝွံ ဒးရဲတဲမွဲမ လောန်ရ။ ယဝ်ပိုဟုံလုတ်တဲလိက်ဝင်မန် ‘အကြိုရာဇာဓိရာဇ်’ မွဲး ‘သိုင်ဗြာဇ်’ ‘သိုင်လုန်အိန်’ ‘သိုင် သံဗြာပ်’ မြသင်ဝွံ ညးချူစကာလဝ် ဝေါဟာရ ‘သိုင်’ ကို ဝွံဆိုကေတ်မန်ရောင်။ ‘သိုင်ဗြာဇ်’ ကို ဒ်အမတ်ဇော်မွဲတု ‘သိုင်လုန်အိန်’ ကို ဒ်သရဲပွာန်သကိုပ်ဒပ်မွဲရ။ ဟိုတ်ဒ်တဲညးမွဲကိုအဆင်ကွေပ် မက် အဝိုအသိုဌာနန္တရတု ညးကော်ခစ ‘သိုင်’ ရောင် ဂပ်ဂပ်သမ္မိရ။ ပွဲဗော်ဩဗွာမန်တိုကို ညးပံက် လဝ်ဌာနမွဲ ‘ဌာနဆက်ဆောံသိုင်သေ’ မွဲးကို ညးစကာလဝ်ဝေါဟာရ ‘သိုင်’ ကို ဒးရဲတဲမွဲမလောန်ကို ရ။ ‘သိုင်သေ’ မွဲးကို ဝွံအဓိပ္ပါယ်ဗတ်အေဂ်လိက် Thai authorities ရ။ ‘သိုင်သေ’(Thai authorities) မွဲးကို သိုင်အဆင်လွှာဂမ္တိုင်လေဝ်ဒ်မန်၊ သိုင်အဆင်သွပ် အဆင်ပွိုင်ဩဗွာတဲလေဝ် ဒ်မန်ရ။ အဆင်

ဦးကြီးဦး၊ ဦးတင်ဦး၊ ဦးကျော်အောင်အသိအိတ်ရ။ ဒီးပံက်အဓိပ္ပါယ်ကြီးကြီးမှူး၊ ဣကရာဇ်မတုံး၊ ‘ဦးမဂ္ဂအလိုအသိ’ ဂ်ကို ဦးဟံသေင်ကိုသိုင်ဣကရာဇ် ‘ဦးမဂ္ဂအလိုအသိ’ အဆင်အဆင်တအ်ဂ် လေင်ကို မန်ပိုကော်ခစ ‘သိုင်’ ဖအိုတ်ရ။

(၃) ကုတ်သွောင်ဒန်သွောင်

ဝေါဟာရမှူး ‘ကုတ်သွောင်ဒန်သွောင်’ အ္စာလိက်ပိုလျှိုတအ်မဟိုချူစကာတ်ဒိုင် စပ်ကိုရင်သွောင်စပ် ပွဲအရာမပွဲကြိစ္စအမှုဂဗုတ်ဂ် ယံကလေင်ရင်တတ်တဂ်အဓိပ္ပါယ်ဦး အတိုင်မစွတ်ထွေးဒိုင် ပွဲလိက်သွပတ် ဓမ္မသတ်တအ်ဂ်မှူး ဒန်မစကာဒိုင်ဝေါဟာဝံ ဦးဟံဒီးကိုအဓိပ္ပါယ်ဦးဂ် ပြာကတ်တရ။ ဝေါဟာရ(၃) သာ်မှူး ‘ကုတ်သွောင်’, ‘ဒန်သွောင်’ , ‘ဆေင်သွောင်’ ဂ် အိုတ်သိုပိဝေါဟာရဝံ ဦးစပ်ကိုဒွေတ် အဂတိဟေင် ဟံသေင်ကိုအဓိပ္ပါယ်ဗွဲဝေင်ရ။ အတိုင်တဂ်အဓိပ္ပါယ်ဦး မကျင်နူလိက်သွပတ်ဓမ္မသတ် ဂ် အဲပွဲထွေးကိုဗွဲသွဝံဝံရ။

- **ကုတ်သွောင်**မှူးဂ် ဂစေံတောတ်မခွဲခပေါ် ဝံကောန်မဲ့၊ ကျဲမကျင်ဒက်သဟဲကိုဂစေံတောတ်ဂ် ရ၊ ကျဲစကျေံကောန်ဂစေံတောတ်ဂ်ရ၊ သိုဦးခါအာဒင်ပွဲသိုင်ဗာရာဏသီ၊ ကျဲဂစေံဏာသတ်ဝိ သိုင်ညာတ်သတ်ဝိ သလေံမွဲက်သိုင်ဂးတဲ ကျဲဂစေံတောတ် ဟံကိုသွောင်ရ၊ ဣဝံမှူး **ကုတ် သွောင်**ရ။
- **ဒန်သွောင်**မှူးဂ် ဗောဓိသတ်ပိုကိုကောန်ဒိုက်ဂတ် ပွဲဥင်သိုင်ဗြိုမဒတ္တ၊ သိုင်ညာတ်သမ္ဘာဗောဓိ သတ် သိုင်ပွဲင်ကေတ်ဖေက်ဒိုက်ရိုဟ်ဦး ညာတ်မွဲက်မဲ့ သိုင်အာကိုလပ်သွပ်သိုဗောဓိသတ် (ဗောဓိသတ်) ကွတ်မွဲက်ဂးတဲ ဇကုဗောဓိသတ်စုတ်တဲဗာတ်ဇခါတ်၊ ကြဲတဲ ကောန်သိုင်တိုန် ချိုက်စိင်သလံင်တိတ်အာ၊ ဗောဓိသတ် ဒေဝတယျိုန်ချိုက်လပ်လျှိုကျိုပ်စိင် သိုင်ဂ်ဒေဝတဖျေံ လပ်ပွဲဒွန် ဗါတ်ဇခါတ်ကုတ်ကျေံကအ်သိုင်ရ၊ ဗောဓိသတ်ဝံစွဲင်ရင်ဥင်ပွန်၊ ဟိုတ်သိုဗွဲဒန် ကအ် **ဒန်သွောင်**မှူးရောင်။
- သိုင်စောရဏိန္ဒကိုစုတ် ကလောင်တိုန်လျှိုကျာ ဒေဝတရပ်သွပ်ပန်ဒိုက်မင်မဲ့လပ်၊ ဣသံမဲ့တံ နွံ ဒိုင်ဗွဲက်သိုသိုင်၊ ဒေဝတမဲ့ လိုတ်ဗဒ်ဗျေံဗျာင်မဲ့ကျင်ကွဲသိုင် အာတ်ဣသံဂ်ကိုသိုင်ကို၊ ဒေဝတ မဲ့ လိုတ်ဗဒ်စိင်ဗျာင်မဲ့မကျင်ကွဲသိုင် အာတ်ဣသံဂ်ကိုသိုင် သိုင်ကိုကုဒေဝတ၊ သိုဦးခါဒိုတ် ဂါတ် အာသွောင်ကိုသိုင်၊ ဒေဝတတုချေံဂ် သိုင်ကယျကျေံရ၊ ဒေဝတတုချေံဂ်စိုတ်ဟံမိပ် ဆေင်ဒင်ကျေံသွောင်ဒေဝတဂ်၊ ဟိုတ်ဒွေးပါင်သိုင်ဂ်ရ ကလောင်ဟံတိုန် ဣနုပျိုတ်အာ၊ ဟိုတ်ဂ် ရ **ဆေင်သွောင်**မှူးဂ် ဝံင်သွောင်မစိတံင်ရော။

အ္စာကဝိဒယုပွဲခေတ်ပိုဏအ် မပွဲကျင်ဇွေံဂရိုက်သံကိုလေင် ရပ်စပ်စကာတ်လပ်ဝေါဟာရ ‘ကုတ် သွောင်ဒန်သွောင်’ ဝံ ဒန်ဟံညီသာကိုပွဲက်အဓိပ္ပါယ်ဦး နူပွဲလိက်သွပတ်ဓမ္မသတ်ဂ် ဝံညာတ်ကေတ် ရ။ ပွဲ “ပြကိုဟ်သုဓမ္မဒေသနာ—ပထမကွပ်” ပွဲမုက်လိက်(၁၂၂)ဂ်ကို ပွဲမုက်လိက်(၂၈၃)ဂ်ကို ပွဲမုက် လိက်(၃၇၄)ဂ်ကို ဦးချူလပ်သံဏအ်ရ။